

Skutečnost - co je

Musíme dobře vědět, co máme na mysli, když mluvíme o „skutečnosti“: je to pouze to, co právě, tj. aktuálně zde a nyní, „jest“? Anebo tím míníme i to, co bylo, ale už není? A co potom to, co dosud nebylo, ale (možná, ale někdy téměř jistě) teprve bude? Řeční filosofové až na výjimky tíhli k chápání „skutečnosti“ jako vždy aktuální, vždy přítomné, tudíž neměnné; proměnlivou skutečnost buď popírali anebo považovali za v nějakém smyslu druhořadou, protože o ní nebylo možné pravé vědění (*epistémé*). To totiž spočívalo v ryzím „vidění“ (zírání, *theoria*). Toto pojetí se sice už v oněch dávných dobách jevílo jako problematické, takže si vynucovalo jakési kompromisy různého druhu, ale koncept „pravé skutečnosti“ jako neměnné se tradoval po dlouhé věky a přežívá v rozsáhlé míře dodnes. Přesto je právě dnes v naprostém rozporu s tím, jak se prosadilo a nadále prosazuje nejen hledisko proměnlivosti a procesualnosti, ale evolučnosti a dějinnosti, a to nikoli pouze v biologii, ale také v exaktních vědách, např. v astrofyzikální kosmologii a vůbec v astronomii (už to že studujeme a analyzujeme údaje o dějích nejen nepředstavitelně prostorově vzdálených, ale již nesmírně starých a dávno proběhlých a tedy již „aktuálně nejsoucích“). To vše jednoznačně ukazuje, jak nutně je problém „skutečnosti“ znovu promýšlet (a pochopitelně filosoficky, neboť něčeho takového není schopna žádná speciální vědecká disciplína).

(Písek, 101231-2.)